

O'ZMU XABARLARI

ВЕСТНИК НУУЗ

АКТА NUUZ

MIRZO ULUG'BEK NOMIDAGI O'ZBEKISTON MILLIY UNIVERSITETI ILMIY JURNALI

**JURNAL
1997 YILDAN
CHIQA
BOSHLAGAN**

**2024
1/2/1**

**Ijtimoiy-
gumanitar
fanlar turkumi**

Bosh muharrir:

MADJIDOV I.U. – t.f.d., professor.

Bosh muharrir o'rinbosari:

ERGASHOV Y.S. – f-m.f.d., professor.

Tahrir hay'ati:

Sagdullayev A.S. – t.f.d., akademik.

Ashirov A.A. – t.f.d., prof.

Balliyeva R. – t.f.d., prof.

Malikov A.M. – t.f.d., prof.

Yusupova D.Y. – t.f.d., prof.

Yunusova X.E. – t.f.d., prof.

Murtazayeva R.H. – t.f.d., prof.

Mo'minov A.G. – s.f.d., prof.

Nishonova O.J. – f.f.d., prof.

Abdulayeva N.B. – f.f.d., prof.

Madayeva Sh.O. – f.f.d., prof.

Tuychiyev B.T. – f.f.d., prof.

Utamuradov A. – f.f.n., prof.

Muxammedova D.G. – psix.f.d., prof.

Boltaboyev H. – fil.f.d., prof.

Rahmonov N.A. – fil.f.d., prof.

Shirinova R.X. – fil.f.d., prof.

Siddiqova I.A. – fil.f.d., prof.

Sa'dullayeva N.A. – fil.f.d., dots.

Arustamyan Y.Y. – fil.f.d., dots.

Pardayev Z.A. – fil.f.f.d., PhD.

Mas'ul kotib: **PARDAYEV Z.A.**

TOSHKENT – 2024

MUNDARIJA

Tarix

Alimardonov O. Ensuring interethnic harmony is a guarantee of stability in the countries of Central Asia	4
Асадова Р. Историческая ретроспектива отношений между народами Узбекистана и Индии	7
Qobilov K. Surxon vohasi bekkliklarida savdo aloqalari rivojlanishida ijtimoiy-iqtisodiy munosabatlar va soliq turlarining ahamiyati	10
Mamatqulov B. O'zbekiston janubiy viloyatlarida sanoat korxonalarining tashkil etilishi va hududlar sanoatining ixtisoslashuvi jarayonining tarixiy tahlili (1930-1950 yy)	14
Matnazarova M. Chorvachilik bilan shug'ullangan qabilalarda ilk davlatchilik elementlari	17
Matyakubov N. Aholini arzon uy-joy bilan ta'minlash davlat siyosati sifatida	20
Najmiddinov Q. Ikkinchi jahon urushi davrida O'zbekistondagi evakogospitalar faoliyati (Farg'ona vodiysi misolida)	23
Nuriddinov M. Tarixiy ma'lumotlarni olish manbai sifatida internetning shakllanishi va rivojlanishi	26
Olimjonov D. "Boburnoma" asarida harb ishi bilan bog'liq etnografik ma'lumotlar	30
Saydatov O. Markaziy Osiyodagi ingliz missiyalari	33
Toshov K., Tursunov N. Surxondaryo viloyati ahlining frontdagi qahramonliklari	36
Xalmuratov B. Rizq-ro'z va baraka manbai	40
Xatamova Z. Qo'qon xonligi moliya tizimi tarixidan: xazina sarfi masalasi	43
Xudayberdiyev U. Buxoro amirligi sharqiy bekkliklarining manbashunosligi tahlili	46
Choriyev Sh. O'zMAda saqlanayotgan O'zbekiston SSR tarixiy hujjatlar tashqi tahlili (1924-1941 yillar)	50
Eshkurbonov S. Surxon vohasi aholisining xo'jalik faoliyati bo'yicha etnohududiy joylashuvi	54
Falsafa. Pedagogika. Psixologiya. Metodika. Sotsiologiya. Siyosiy fanlar. Islomshunoslik	
Abdinazarova N. Mehribonlik uyi tarbiyalanuvchilarida ijobiy xulq-atvor shakllanishining ijtimoiy-psixologik meyorlari	58
Abduraxmonov M. Samarali davlat boshqaruvida va siyosiy qarorlar qabul qilishda tarixiy tahlil uslublaridan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari	62
Abdurahmonov O. Afg'onistonda pushtunlarning o'rni va roli	66
Abdusamatov X. Oilali talabalarda ajrim holati yuzaga kelishining ijtimoiy-psixologik aspektlari	70
Абдусаттарова С. Эволюция понятий «модель» и «моделирование» в контексте социального познания	74
Атаева Р. Формирование коммуникативной компетенции курсантов как основная цель занятий по русскому языку в высшей школе	77
Bo'ronov S. AQSh va tolibon: muzokaralar, strategiya va taktika	81
Gulmurodov A. Temir yo'l sohasida xodimlarni kasbiy takomillashuvi (sotsiologik yondashuv)	85
Dustov S. IV sinfda tabiiy fanlarni o'qitishda o'quvchi ekologik tafakkurini shakllantirish metodikasi	89
Dushanov R. Ichki ishlar organlarida tezkor-qidiruv faoliyati psixologiyasining genezisi, evolyutsiyasi va rivojlanish bosqichlari	93
Jumayev E. Madaniyat va "Ommaviy madaniyat"ning yoshlarga ta'siri to'g'risidagi falsafiy g'oyalar va qarashlar	97
Jurayeva Sh. Oliy ta'lim tizimini boshqarishning xorij tajribasi	100
Zayniddinov T. Zamonaviy yondashuvlar asosida bo'lajak jismoniy madaniyat o'qituvchilarning vatanparvarlik kompetentligini takomillashtirish	104
Ibragimov M. Zamonaviy jamiyatlarda PR texnologiyalar taraqqiyotning bosh omilaridan biri sifatida	107
Ilxomov U. Sotsial mobillik yoshlar intellektual salohiyatning omili sifatida	110
Inakov Q., Turganboyeva O. Hamkorlik pedagogikasi asosida ta'lim-tarbiya sifatini takomillashtirish ijtimoiy zarurat sifatida	114
Ismaylova R. Oilaviy zo'ravonlik holatlarida jarohatdan keyingi stress buzilishining namoyon bo'lish xususiyatlari	118
Ishmuradova G. Steam va smart ta'lim texnologiyalari asosida kompetentlikni rivojlantirish mexanizmlari	122
Kodirov J. Talabalarda maktabga tayyorlov guruhi o'quvchilari uchun integrallashgan topshiriqlarni tuzish algoritmik kompetentligini rivojlantirish	126
Quvondiqov S. Bo'lajak jismoniy madaniyat o'qituvchilarining shaxsiy xususiyatlari	129
Латинова Н., Абдуғафурова Ч. Анализ феномена инвалидности в контексте социально-психологических теорий	132
Mamadjonov A. Turkiya tashqi siyosatida "Yumshoq kuch" konsepsiyasining qo'llanilish mexanizmlari va institutsional asoslari	136
Mamatova N. Yoshlar reproduktiv xulq-atvorining aholi takror barpo bo'lishiga ta'siri	139
Mansurova Sh. Chet tillarini (ingiz tili) o'qitishning zamonaviy interfaol usullari	143
Maxmudov A. Yosh futbolchilarning umumiy va maxsus jismoniy tayyorgarligini oshirish	146
Masharipov I. O'zbekistonda siyosiy partiyalar rivojlanishining ba'zi mezonlari	149
Miraxmedov F. Bo'lajak jismoniy madaniyat o'qituvchilarida vatanparvarlik kompetentligini takomillashtirishning integrativ-pedagogik xususiyatlari	153
Narzullayev N. Geografiya o'qituvchilarida gumanistik qarashni shakllantirish	156
Nurullaeva G. Development of professional communicative competence in the process of teaching foreign language	159
Ozodboev R. Ijtimoiy adolat tushunchasining ijtimoiy-falsafiy tahlili	162
Olimjonova Z. Oiladagi sevgi - er-xotin munosabatlarining asosi sifatida	165
Omonov R. O'zbekistonda davlat hokimiyati organlarini modernizatsiyalash istiqbollari	168
Omonova M. Principles of improving students' language competences of non-philological education	171
Raxmanov B. Yoshlar ma'naviyati va milliy tarbiya	175
Raxmatov U. Integrativ yondashuv asosida biologiyadan masala va mashqlar yechish fanini o'qitishning nazariy asoslari	178
Rahmanqulov Sh. Yoshlarda faol hayotiy pozitsiyani shakllantirish muammosi	181

Rustamov I. Farobiy va Ibn Sino asarlaridagi insoniy sifatlarni falsafiy talqini	184
Sadikova G. Oliy ta'lim muassasalari talabalarida 4K model ko'nikmalarini rivojlantirishning dolzarbligi	187
Saydaliyeva G. Alisher Navoiyning "Lison ut tayr" asaridagi allegorik ramzlar va ularning tarjimai xususida	190
Sattorova M. Shaxsda sotsial tolerantlikni shakllanganlik xususiyatlari psixologik jihatlarini	193
Султанова А. Проблема гендерного суицида в Узбекистане	196
To'ychiyev A. Zamonaviy o'zbek jamiyatida yoshlar ijtimoiy faolligini oshirish mexanizmlari	201
Turganboyeva O. "Oila va maktab" integratsiyasi asosida ta'lim-tarbiya sifatini takomillashtirish modeli	204
Tuxtaboyev E. Bugungi kunda migratsiya muammosining ijtimoiy-falsafiy tahlili	207
O'sarov O. Prokuratura tizimi xodimlarida kasbiy refleksiyaning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari	210
Xayrullayeva Z. Talabalarda ota-onalik mas'uliyatini namoyon bo'lishining ijtimoiy psixologik xususiyatlari	213
Xayrutdinov J. "Og'zaki tarix va ijtimoiy makon jarayonlarning sosiologik tahlili	217
Хафизова М. Концепции и особенности геймификации в образовательной сфере	220
Xolmatov Sh. Falsafada dunyoqarashning ilmiylik asoslari	223
Xolmuratova D. O'zbek va ingliz tillaridagi turg'un o'xshatishlarning lingvomadaniy xususiyatlari	226
Xusanov B. Estetik tarbiyani klasterlashning ijtimoiy-ma'naviy zaruriyati	229
Shodiev M. Yoshlar huquqiy madaniyatining tarixiy rivojlanish bosqichlari	233
Shoimov A., Mamatov B., Shaniyozova D. Ta'lim jarayonida darsliklar va elektron resurslardan o'quv jarayonida foydalanish	236
Shoynazarova V. Agrar soha talabalariga ingliz tilini o'qitishda leksik kompetensiyasini rivojlantirishdagi qiyinchiliklar	239
Shokirov P. TDTU talabalar orasida sog'lom turmush tarzi shakllanganligini o'rganish	242
Shukurov E. Davlat xizmati va uning qiyosiy tahlili: O'zbekiston va xorij tajribasi misolida	246
Elmuratova A. Ijtimoiy-psixologik himoyalashning sport guruhlaridagi mexanizmlarini takomillashtirish	249
Ergashev I., Nabiye M. Yangi O'zbekistonda ijtimoiy g'oyalar transformatsiyasining demokratik asoslari va prinsiplari	252
Ergasheva S. Madaniyat va san'at sohasi rivojlanish tarixi va zamonaviy konsepsiyalari	255
Ermetova J., Babajanova Y. Theories into the studies on the leadership	258
Ernazarov B. Avlodlar almashinuvidagi yosh klasifikatsiyasining sosiologiyadagi ahamiyati	261
Ernazarova R. Talabalarda stress holatini yuzaga keltiruvchi omillar va ularning psixodiagnostikasi	265
Eshmurodov A. "Ommaviy madaniyat"ning jamiyat ma'naviy xavfsizligiga ta'siri	269
Eshnazarova M. Akvarelda natyurmort kompozitsiyasini ishlash metodikasi	272
Юлдашев С. Социально-психологическая адаптация репатриантов, после их возвращения на родину	276
Yusubov J., Hasanov B. Xorijiy davlatlarda ommaviy noroziliklarni oldini olishning o'ziga xos jihatlari	279
Yazdonov Z. Markaziy Osiyoda shakllangan diniy-falsafiy ta'limotlar va ularning tariqat g'oyalarga ta'siri	282
Filologiya	
Abdullayeva Z. Odob-axloq qoidalarining madaniy jihatlaridagi noverbal farqlari	285
Ataboyev N. Media matnlar korpusining mavjud ingliz tili diaxroni korpuslari prizmasida tahlili	288
Axrarova F. Zamonaviy tillarni o'qitishda metodik texnologiyalarning o'ziga xos xususiyatlari	291
Батирханова М. Сопоставительный анализ перевода фразеологических единиц в английском, русском и узбекском переводах	294
Bektemirov Z. Hozirgi zamon nemis tilida ilovali elementlarning lingvopragmatik xususiyatlari	297
Gofurova D. O'zbek tilida nutqiy aktning bevosita va bilvosita ifodalanishi	300
Kamalova A. Techniques for conveying the author's identity in a piece of art	303
Qurbonov B. Alisher Navoiyning Movarounnahr va Xurosonda tazkirachilik an'anasining rivojlanishidagi o'rni	306
Nasirova M. Neologizmlar turlari va shakllanish omillari	309
Nazirqulova D. The category of modality in the sphere of polite communication	312
Normatov A. Prefiksatsiya – zamonaviy fransuz tilida sifat intensivligi darajasini ifodalashning sermahsul usuli sifatida	316
Nortoyeva N. Fransuz tilida birlamchi frazeologik birliklarning ifodalanishi	319
Ochilova Z. Linguistic study of proverbs in english and uzbek languages	322
Pardayeva M. Lingvopragmatik tahlil va uning xususiyatlari	325
Rakhmonova Sh. Analysis of grammar activities	328
Sayfullayev X. O'zbek tilidagi somatik frazeologik birliklarning milliy-madaniy o'ziga xosligi	331
Sidiknazarova Z. Chet tillaridagi sifat so'z turkumlari va ravishlarni tarjima qilishning ahamiyatli tomonlari	334
To'qboyeva M. Ingliz tilida stativlik kategoriyasini ifodalovchi birliklar	337
To'xtanova M. Diaspora: tushunchasi va adabiyotga ta'siri	340
Uralova O. Ingliz va o'zbek tillarida zooleksemali maqollar strukturasi	343
Halimova Sh. "Mantiq ut-tayr" va "Lison ut-tayr" dostonida yetti raqami ildizi	346
Sharipova Sh. Graduallik hodisasining ingliz tilshunoslari tomonidan o'rganilishi	348
Эгамбердиева Г. Изобразительно-выразительные средства языка в миниатюрах М.Пришвина	351

UDK: 908

Bekzod MAMATQULOV,
PhD, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti,
E-mail: b.mamatqulov@mail.ru

QarDU professori, t.f.d., G.Mo'minova taqrizi asosida

O'ZBEKISTON JANUBIY VILOYATLARIDA SANOAT KORXONALARINING TASHKIL ETILISHI VA HUDUDLAR SANOATINING IXTISOSLASHUVI JARAYONINING TARIXIY TAHLILI (1930-1950 yy)

Аннотация

O'zbekistonda sanoat korxonalarining tashkil etilishi va taraqqiy etishining o'ziga xos tarixiy xususiyatlari mavjud. O'zbekiston janubiy viloyatlarida sanoat korxonalarining qurilishi va hududlar sanoatining ixtisoslashuvi jarayonining tarixiy tahlili, sanoatning yangi tarmoqlarining yuzaga kelishi hamda rivojlanishi ilmiy asosda tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: O'zbekiston SSR, sanoat, fabrika, zavod, gaz, kimyo, paxta sanoati, qurilish materiallari, elektr stansiyalar, un zavodlari, oziq-ovqat, to'qimachilik.

ИСТОРИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ПРОЦЕССА СОЗДАНИЯ ПРОМЫШЛЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ В ЮЖНЫХ ОБЛАСТЯХ УЗБЕКИСТАНА И ПРОМЫШЛЕННОЙ СПЕЦИАЛИЗАЦИИ РЕГИОНОВ (1930-1950 гг.)

Аннотация

Создание и развитие промышленных предприятий в Узбекистане имеет свои исторические особенности. На научной основе анализируются исторический анализ, возникновение и развитие процесса строительства промышленных предприятий и процесса региональной специализации промышленности в южных регионах Узбекистана.

Ключевые слова: Узбекская ССР, промышленность, фабрики, заводы, газовая, химическая, хлопчатобумажная промышленность, стройматериалы, электростанции, мукомольные заводы, пищевая промышленность, текстиль.

HISTORICAL ANALYSIS OF THE PROCESS OF ORGANIZATION OF INDUSTRIAL ENTERPRISES AND SPECIALIZATION OF THE INDUSTRY OF REGIONS IN THE SOUTHERN REGIONS OF UZBEKISTAN (1930-1950)

Annotation

Uzbekistan has its own historical features of the organization and progress of industrial enterprises. The historical analysis, emergence and development of the process of construction of industrial enterprises and the process of regional industry specialization in the southern regions of Uzbekistan are analyzed on a scientific basis.

Key words: Uzbekistan SSR, industry, factory, plant, gas, chemical, cotton industry, building materials, power stations, flour factories, food, textile.

Kirish. Hozirgi tezkor va shiddatli zamonda jahon iqtisodiyotida insoniyat taraqqiyotining avvalgi davrlariga xos bo'lmagan yangi tendensiyalar vujudga keldi. Iqtisodiyotning ma'no-mazmuni va xarakteri tubdan o'zgardi. Jahon mamlakatlarida sanoatning jadal taraqqiy etishi, davlatlararo iqtisodiy munosabatlarni sohasining chuqurlashishi, xalqaro miqyosida faoliyat ko'rsatuvchi BMTning Sanoatni rivojlantirish tashkiloti faoliyati va soha tarixiga qiziqish ortib, u bilan bo'lgan tadqiqotlar keng ko'lamda olib borilmoqda. Jahonning turli ilmiy-tadqiqot markazlari, ixtisoslashgan ilmiy muassasa hamda oliy o'quv yurtlarida sanoat sohasi tarixi va uning yangi tarmoqlari bo'yicha keng ko'lamdagi ilmiy izlanishlar, tadqiqotlar amalga oshirilmoqda.

Mavzuga oid adabiyotlar sharxi. O'zbekistonda so'nggi yillarda iqtisodiy islohotlar tufayli mamlakat sanoat ishlab chiqarish tizimida tarkibiy o'zgarishlar amalga oshirilib, zamonaviy sanoat taraqqiyoti uchun keng yo'l ochildi. Iqtisodiy hayotni demokratlashtirish, soha siyosiy tizimida tub o'zgarishlar yasash, boshqarishda yangi shaklni tashkil etish va sanoat korxonalariga egalik qilishning turli shakllarini tarkib topirish, soha kadrlarini tayyorlash borasida qator muvaffaqiyatlar qo'lga kiritilmoqda. Hozirgi kunda qo'yilayotgan murakkab vazifalarning ijobiy hal etilishi ko'p jihatdan uning tarixiga ham bog'liq hisoblanadi.

O'zbekiston SSRda sanoatlashtirish siyosatining amalga oshirilishi jarayonida, ayniqsa janubiy viloyatlarda ayrim muammolar va oqibatlar yuzaga keldi. Sanoat

korxonalarini viloyatlar bo'yicha joylashtirishda doimiy ravishda nomuvofiqliklar mavjud bo'ldi. Masalan, 1927 – 1928-yillarda O'zbekiston hududida jami 191 ta yirik sanoat korxonasi bo'lib, ularni viloyatlar bo'yicha taqsimlaganda quyidagi holat bilan izohlanadi. Toshkent, Farg'ona viloyatlarida sanoat korxonalari ko'pchilikni tashkil etgan bo'lsa, Samarqandda 29 ta, Andijonda 19 ta sanoat korxonalari faoliyat yuritgan. Yirik sanoat korxonlari eng kam bo'lgan hududlar Surxondaryo va Qashqadaryo viloyatlariga to'g'ri keldi.

Respublika sanoat korxonalarining asosiy qismi Toshkent, Farg'ona, Samarqand hamda Andijon viloyatlarida joylashtirildi. Bu borada Surxondaryo, Qashqadaryo viloyatlari va Qoraqalpog'iston ASSR eng orqada edi. Masalan, Surxondaryo viloyatida bu davrda faqat 1 ta, Qashqadaryoda 2 ta sanoat korxonasi faoliyat olib bordi [1, 2].

1927-1928-yillarda O'zbekistondagi sanoat korxonalarining soha bo'yicha taqsimlanishida ham o'ziga xoslikni ko'rish mumkin. Yirik sanoat korxonalarining tarkibida paxta tozalash zavodlari 43 ta, qurilish materiallari sanoati 17 ta, elektr stansiyalar va un zavodlari 16 tadan, yog' zavodlari 7 ta, metalni qayta ishlovchi korxonalar 5 tani tashkil etgan.

O'zbekistondagi sanoat korxonalari orasida paxta tozalash, qurilish materiallari, elektr stansiyalar, un zavodlari hissiy yuqori edi. Respublikada mavjud 191 ta yirik sanoat korxonasining 43 tasi paxta sanoatiga tegishli bo'ldi. Uning 20 tasi Farg'ona viloyatida joylashtirildi. O'zbekiston sharoitida

ba'zi oziq-ovqat sanoati korxonalarini ko'paytirishga imkon bo'lsa-da, ammo turli bahonalar ro'kach qilinib sohada yangi korxonalar barpo etilmadi. Respublika miqyosida faqat 3 ta konserva zavodi mavjud edi.

1925 – 1928-yillarda sanoat mahsulotlari mulk egaligi shakllari nuqtai nazaridan tahlil etiladigan bo'lsa, 1925 – 1926-yillarda davlat sanoati 97,2 foiz, kooperativ sanoati 1,5 foiz, xususiy sanoat esa 1,3 foizni tashkil etgan. 1927 – 1928-yillarda sanoat mahsulotlari mulk egaligi shakllaridan davlat sanoati 96,3 foiz, xususiy sanoat 0,4 foizni tashkil etib kamayish tendensiyasi kuzatilgan bo'lsa, bu davrda kooperativ sanoati 3,3 foizni tashkil etdi [2, 3].

Tahlil va natijalar. Ishlab chiqarilgan sanoat mahsulotlari davlat korxonalari hisobiga to'g'ri keldi. Kooperativ va xususiy sanoat korxonalarining mahsulot ishlab chiqarishdagi hissasi 2 foizdan nariga o'tmadi. Respublikadagi asosiy sanoat korxonalari Ittifoq tasarrufida bo'lib, respublika va mahalliy hokimiyat tasarrufidagi korxonalar kam bo'ldi. Masalan, 1926-1927-yilda O'zbekiston sanoat korxonalarining 76,4 foizi Ittifoq tasarrufida bo'lsa, 1927-1928-yilda ularning salmog'i 78,4 foiz bo'ldi. Respublika ko'rsatkichi esa bu yillarda pasayib borib, 16,8 foizdan 14,1 foizga tushdi. [3, 219].

Shuningdek, sanoat korxonalari ham kamayib bordi. 1926-1927-yili faoliyat olib boruvchi sanoat korxonalari soni 175 tadan 1927-1928-yilda 165 taga tushadi. Bu korxonalarga ishchilar soni o'rtacha 77-80 kishidan to'g'ri keldi. Ammo, toshko'mir sanoatida turli sabablar tufayli bir korxonaga to'g'ri keladigan ishchilar soni kamayib bordi. Masalan, 1926-1927-yilda bu 83 kishi bo'lsa, 1927-1928-yilda 80 kishiga tushdi. O'zbekistonda 1926-yili 500 va undan ziyod ishchi hamda xizmatchilar ishlaydigan korxonalar soni 3 ta bo'lsa, 1928-yili ular soni 6 taga ko'paydi.

1932-yil O'zbekistonda sanoat korxonalari va ishchilar soni arxiv manbalariga asosan o'rganilganda, ular Ittifoqqa qarashli sanoat korxonalari, Respublikaga qarashli sanoat korxonalari va mahalliy sanoat korxonalariga ajratilib, asosan Respublikaga qarashli sanoat korxonalarining ulushi yuqori bo'lib, jami ishlab chiqariladigan mahsulotning yarmidan ko'pini ishlab chiqargan.

Ishchilar soni yakka dehqonlar, batraklar, kustarlar, kosiblar va mamlakatning boshqa hududlaridan kelgan kishilar hisobiga kuchayib bordi.

O'zbekistonda 1925-1926-yillarda sanoatda 11,125 kishi, 1926-1927-yillarda 14513 kishi, 1927-1928-yillarda 13250 kishi faoliyat olib bordi. Shuningdek, bir ishchiga bir kunda ishlab chiqarilgan mahsulot qiymati 1925-1926-yillarda 73,1 cherv. rubl, 1926-1927-yilda 65,5 cherv. rubl, 1927-1928-yilda 72,7 cherv. rublni tashkil qildi. Demak, Sovet davri adabiyotlarida sanoat ishlab chiqarish yildan yilga o'sib borilganligi qayd etiladi, arxiv hujjatlaridagi raqamlar buning aksini ko'rsatadi. Bu davrda ishchilarning o'rtacha haqi 73-75 cherv. rublni tashkil qildi. [4, 184].

O'zbekiston sanoatida yalpi mahsulot ishlab chiqarish 1925-1926-yili 178,3 mln. rubl, 1927-1928-yili 239,8 mln. rublni tashkil qildi. Ammo, ishlab chiqarish rejalari yuqori darajada belgilanganligi tufayli ko'p hollarda bajarilmay qoldi. Masalan, 1928-1929-yillarda O'zbekistonda neft qazib olish 24 foiz, sement 45,6 foiz, ko'n zavodi 42 foiz, poyafzal fabrikasi 25 foiz, bosmaxonalar 37,5 foiz rejani bajardi. Davlat va partiya anjumanlarida sanoat sohasidagi vazifalar Ittifoq manfaatlariga muvofiq tarzda belgilab berildi [5, 302].

Masalan, O'zbekiston sovetlarning II syezdida sanoat sohasida quyidagi vazifalar ilgari surildi:

birinchidan, to'qimachilik sanoatini tashkil etish;

ikkinchidan, O'zbekiston tabiiy boyliklaridan unumli foydalanish va qishloq xo'jaligi xom ashyosini qayta ishlovchi yangi sanoat korxonalarini tuzish;

uchinchidan, elektrlashtirish rejasini ishlab chiqish va amalga oshirish;

to'rtinchidan, foydali qazilma boyliklarini ilmiy o'rganish, sanoat yo'li bilan ularni qazib olish;

beshinchidan, qishloq xo'jaligi inventarlarini ishlab chiqarish bo'yicha sanoat tarmog'ini rivojlantirish. [6, 170].

O'zbekistonda sanoatlashtirish siyosatini amalga oshirish jarayonida hududda sanoat mahsulotlar ishlab chiqarishning ixtisoslashuvi bo'yicha o'zgarishlar ham bo'ldi. Buning sababi ushbu tarmoq mahsulotlariga nisbatan ehtiyojning yuzaga kelganligi va Ittifoq manfaatlaridan kelib chiqib, hududlarni sun'iy ravishda ixtisoslashtirilganligi bilan izohlanadi. Sanoatlashtirish siyosatining salbiy oqibatlarini bilan birgalikda, mazkur jarayonning natijasi sifatida hududlarning rivojlanishi va bugungi kundagi viloyatlarning sanoat sohasidagi ixtisoslashuvi hamda ulardagi ishlab chiqarishning taraqqiy etishining ildizi sifatida ham ta'kidlash joizdir.

O'zbekiston Respublikasi rivojlanishida tarkibiy o'zgarishlarni chuqurlashtirish, yetakchi tarmoqlarni modernizatsiya va diversifikatsiya qilish, mintaqalarni integratsiyalashgan va muvozanatli rivojlantirish, ularning salohiyatidan samarali foydalanish kabi omillar milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshirishning ustuvor yo'nalishlari deb belgilandi.

Muhokama. Sanoatlashtirish siyosatining natijasi sifatida, shu soha olimlarining fikriga ko'ra, bugungi kunda hududlarda mavjud faoliyat turlari bo'yicha o'tkazilgan hisob – kitoblar shahar va tumanlar sanoatida chuqur ixtisoslashuv, ya'ni klasterlar tuzishning yuqori salohiyati mavjudligi va shakllanganligini ko'rsatadi. Qashqadaryo viloyatining tuman va shaharlari misolida qiyosiy tahlil sifatida quyidagicha izohlanadi:

- neft va tabiiy gaz qazib olish (G'uzor, Muborak, Nishon tumanlari) hamda tog'-kon sanoati bilan bog'liq faoliyatga (Koson, Kitob, Chiroqchi, Shahrisabz va Yakkabog' tumanlari);

- oziq-ovqat mahsulotlarini ishlab chiqarishga (Qarshi va Shahrisabz shaharlari, Qamashi, Koson, Kitob, Chiroqchi, Shahrisabz tumanlari);

- teri va unga tegishli mahsulotlar ishlab chiqarishga (Qarshi shahri, G'uzor va Yakkabog' tumanlari);

Viloyatda sanoatining tog'-kon xom ashyosini qazib olish, oziq-ovqat, to'qimachilik, kimyo mahsulotlarini, qurilish materiallarini, mebel ishlab chiqarishga ixtisoslashuvi asosan boy xom ashyo bazasi, foydali qazilmalar konlari hamda qishloq xo'jaligi mahsulotlari mavjudligi bilan izohlanadi.

O'zbekiston Respublikasi davlat statistika qo'mitasining ma'lumotlariga ko'ra Shahrisabz, Termiz va Xiva shaharlari shaharlarda sanoatning rivojlanganlik darajasi bo'yicha guruhlanganda, sanoat rivojlanishi past darajada bo'lgan shaharlar sifatida izohlanadi. Bu ham sanoatlashtirish siyosatining asorati sifatida mazkur jarayonning salbiy oqibati sifatida baholanadi. Chunki 1925-1941-yillarda Qashqadaryo, Surxondaryo va Xorazm viloyatlari sanoat korxonalarining faoliyati hamda soni jihatidan oxirgi o'rinlarda edi. [7, 324].

Viloyatlar kesimida sanoat ixtisoslashuvi va ishlab chiqarishdagi tarmoqlar tarkibining tahlili shuni ko'rsatdiki, biz tadqiq etgan davrning natijasi va asorati sifatida bugungi kunda hududlar sanoati rivojlanishining xususiyatlari va ixtisoslashuv jarayonlari bevosita bog'liqdir. Xususan, viloyatlar kesimida hududlar sanoatining chuqur ixtisoslashuvi jarayonining tarixi ham 1925-1941-yillardagi sanoatlashtirish siyosatining natijasi sifatida ham izohlanadi. Masalan, kimyo sanoatida 1930-1940-yillarda Toshkent, Farg'ona, Navoiy, Samarqandda sanoat korxonalari barpo etilib, hududlarning shu sohaga ixtisoslashtirilganligi ular sanoatining yetakchi tarmog'i sifatida, bu shakllangan sanoat ixtisoslashuvi viloyatlarning o'sish tayanch nuqtalari sifatida baholanmoqda.

Xulosa. Xullas, XX asrning ikkinchi yarmidan boshlab, sanoat sohasida ham ma'muriy-buyruqbozlik tizimi qaror toptirilib, yangi iqtisodiy siyosat natijasida sanoat sohasida ba'zi ijobiy o'zgarishlar amalga oshirilgan bo'lsa-da, ammo Ittifoq sanoat yalpi mahsulotlari ulushida O'rta Osiyo

respublikalarining hissasi juda past bo'ldi. Sanoatni rivojlantirishga bir tomonlama yondashuv natijasida faqat qishloq xo'jaligi bilan bog'liq yo'nalishlarini yo'lga qo'yishga e'tibor qaratildi.

ADABIYOTLAR

1. A'lamov X. O'n yil ichida sanoatimiz: Sanoatga endi ega bo'ldik; Milliy chegaralanishdan keyin sanoatimizning muvaffaqiyatlari va hozirgi holi; Elektrlash; Sanoat tuzish ishlari; Sanoatimizning istiqboli haqida // Qizil O'zbekiston. – 1927 . - 7-noyabr;
2. Yoqubov G'ulom. Sanoatimizdagi o'pirilishlarga qarshi kurashamiz! // Qizil O'zbekiston. - 1930.- 21-fevral;
3. Jo'raqulov O., Ergasheva J. Qashqadaryo sanoati tarixi. – Qarshi: Nasaf, 1996; 219 bet
4. Ziyodullayev S. Manoxin I. Sovet O'zbekistonining sotsialistik sanoati. – T., 1949. – 184 bet.
5. Mo'minov N. M. Sovetlarning O'zbekistonni sanoatlashtirish uchun kurashi. (1928 – 1932-yillar). – T., 1959. – 302 bet
6. To'xtayev A.Q. Surxondaryo viloyati an'anaviy sanoat korxonalari tarixi (1930 – 1940 yy). – Termiz davlat universiteti professor – o'qituvchilarining XXVIII ilmiy-nazariy konferensiya ma'ruzalar to'plami. – Termiz, 1996; 170 bet.
7. Ergasheva J. O'zbekiston tarixini o'rganish jarayonda Qashqadaryo sanoatining vujudga kelishi va rivojlanishi tajribasidan yosh avlodni tarbiyalashda foydalanish. – T.: "Fan", 2000; 324 bet